

PÁN PROTEKTORÁTU

K. H. FRANK
ZNÁMÝ A NEZNÁMÝ

EMIL HRUŠKA

**PÁN
PROTEKTORÁTU**

EMIL HRUŠKA

**PÁN
PROTEKTORÁTU**

K. H. FRANK
ZNÁMÝ A NEZNÁMÝ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Emil Hruška, 2015, 2019
Photos © Archiv autora, Wikimedia Commons, 2019
Cover Art © Lukáš Tuma, 2019
Drawing © Martin Ďásek, 2019
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2015, 2019

ISBN 978-80-7557-226-4 (print)

ISBN 978-80-7557-700-9 (ePub)

ISBN 978-80-7557-701-6 (mobi)

ISBN 978-80-7557-784-9 (pdf)

OBSAH

Cestou k moci	7
Kořeny	7
Bez přátel	12
V politice	13
Frank coby manžel a podnikatel	16
Frank jde k Henleinovi	20
Prý redaktor... ..	21
Frank funkcionář	24
Köllner a Sebekovsky: přece jen jediní přátelé?	25
Frank po volbách v roce 1935	29
Frank a spory v Sudetoněmecké straně	33
Teplický incident	37
Cestou k Mnichovu (henleinovský puč)	39
V Liberci v nové funkci	61
Karl Hermann Frank a Konrad Henlein: kdo komu více?	65
Druhá rodina	83
Karl Hermann Frank a Konstantin Hermann Karl von Neurath ..	95
Robert Gies – pravá ruka K. H. Franka	115
Na vrchol a dolů	133
Přichází Heydrich	140
Po atentátu	158
Heydrichův nástupce Kurt Daluege	176

Jak zabít Beneše?	190
Na veverky nestřílet!	200
Jak Franka hlídali	210
Státní ministr a říšský protektor aneb Frank a Frick	215
Státní ministr jinýma očima	227
Praha a atentát na Hitlera	229
Protektorát, staří kamarádi a RAF	235
Odpolitizování!	247
„Básníci a spisovatelé“ píše Karlu Hermannu Frankovi	248
Umělci, umělci	276
K. H. Frank a jeho „tajná sekretářka“	291
Referát v Karlově Studánce	301
Poslední válečné měsíce: Frankův plán	323
Jak byl zadržen Karl Hermann Frank	333
V zajetí	343
Frank před soudem	349
Konec	356
Frankovo dědictví	361
Použité prameny a literatura	365

CESTOU K MOCI

KOŘENY

Karl Hermann Frank přišel na svět v karlovarském lázeňském domě Toronto 24. ledna 1898.

Frankův otec Heinrich se narodil 25. září 1859 rovněž v Karlových Varech (zesnul v roce 1928). Matka Paula, resp. Paulina, rozená Eberhardtová, se v Karlových Varech narodila 16. února 1869 (zemřela v roce 1940). Zatímco matka pocházela z rodiny karlovarského starousedlíka, Heinrich Frank byl z rodu, jenž přišel do Karlových Varů z Dolního Žandova u Mariánských Lázní v roce 1821. Rodiče byli sezdáni 26. října 1895 a jedním ze svatebních svědků byl člen lázeňského orchestru Fritz Lawiczka, který se později stal kmotrem K. H. Franka. Otec působil jako učitel obecné školy a výpomocný učitel kreslení na pokračovací škole živnostenské. Německé, samozřejmě.

„Měl jsem celkem čtyři sourozence, a to dva bratry a dvě sestry, které však v dětství zemřely,“ řekl K. H. Frank v roce 1946 před vyšetřovateli. „Moji žijící bratři se jmenují: Ernst Frank, narozený roku 1900 v Karlových Varech; navštěvoval obecnou, občanskou a obchodní školu, povoláním byl pak redaktorem. Walter Frank, narozený roku 1908 v Karlových Varech, navštěvoval obecnou školu, gymnázium, techniku a stal se inženýrem – doktorem technických věd, posléze byl docentem na Německé technice v Praze.“

Zatímco Walter Frank se věnoval hlavně vědecké a pedagogické činnosti a politicky se neangažoval (byl pouze rado-

vým členem NSDAP), Ernst Frank byl podobného založení jako jeho starší bratr. Měl literární talent a už od mládí působil v Karlových Varech jako redaktor nacionalistického listu *Deutsche Tageszeitung* (Německé noviny). Poté, co se Karl Hermann Frank napevno uchytil jako vysoký činitel Sude-toněmecké vlastenecké fronty (SHF), z níž v roce 1935 vzešla Sudetoněmecká strana (SdP), dostal také Ernst příležitost stát se placeným funkcionářem SHF, resp. SdP, a to v Karlových Varech. Po vzniku sudetské župy v roce 1938 byl regionálním exponentem NSDAP, kromě toho spolupracoval s gestapem a mimořádně aktivní byl v letech 1938–1945 na poli naci-stické propagandy. Oba bratři, tedy Karl Hermann a Ernst, si v letech 1938–1945 kontinuálně psali a z jejich korespon-dence lze přiblížit alespoň jeden případ nevšední „bratrské spolupráce“.

„Milý Karle! V příloze ti posílám anonymní dopis, který se zabývá tvou osobou,“ psal Ernst K. H. Frankovi do Prahy v březnu 1943. „Pisatel je mně podle rukopisu znám. Už více-krát mi poslal anonymní dopisy, které se však tebou nezabý- valy. Proto jsem je svého času předal našemu karlovarskému gestapu. To je také důvod, proč tě prosím, abys ten dopis po seznámení se s ním rovněž poslal karlovarskému gestapu. Snad přijdeme na to, kdo je odesílatelem. V každém pří- padě bude celá záležitost, jak mě ujistili kamarádi z karlo- varského gestapa, sledována.“ Onu „záležitost“ však sledovali nejen „kamarádi z gestapa“ v Karlových Varech. Na pokyn K. H. Franka převzal kontrolu nad vyšetřováním sám veli- tel Bezpečnostní policie a SD v Praze SS-Standartenführer Erwin Weinmann; ten po dvou měsících Franka informoval, že „karlovarští kamarádi“ sice ještě nikoho nevypátrali, ale na případu se bude pracovat dál... Pracovalo se, pracovalo, ale bezvýsledně.

V prosinci roku 1944 oznámil Ernst Frank trpce svému bratrovi, že kvůli intrikám některých lidí ve svém okolí bude muset také on nastoupit vojenskou službu, a to zřejmě v únoru nebo březnu toho roku. Tak se také stalo. Jenže válka už šla ke svému konci a po pár týdnech strávených v uniformě se Ernst Frank ocitl coby bezvýznamný jedinec v americkém zajetí. Po válce pokračoval ve své novinářské a publicistické činnosti, přimknut těsně k Sudetoněmeckému landsmanšaftu. Napsal také několik knih včetně apologetické biografie svého staršího bratra. Zemřel v roce 1982.

Nejmladší z bratrů Frankových, Walter, se narodil v Karlových Varech v roce 1908. Po maturitě na tamním gymnáziu vystudoval v Praze německou techniku a stal se doktorem technických věd. Poté působil na vysoké technické škole jako docent. Ke konci války mu prý K. H. Frank poradil, aby z Prahy zmizel, nejlépe do Německa. V květnu 1945 byl Walter Frank údajně zaměstnancem hřbitovní správy ve svém rodném městě. O jeho poválečném osudu nám není nic známo.

Jakýmsi ideovým kmotrem Karla Hermanna Franka se stal Karl Hermann Wolf.

Někdy se stává, že kmotr skutečný tak či onak, v té či oné míře, ovlivní svého kmotřence a jeho život. Ideové kmotrovství Karla Hermann Wolfa však jako by vtisklo karlovarskému kmotřenci trvalé povahové rysy.

Politik Karl Hermann Wolf, chebský rodák, platil před první světovou válkou v německém ultranacionalistickém, ba přímo šovinistickém prostředí Čech a Moravy za hrdinu, vzor pro mládež i dospělé.

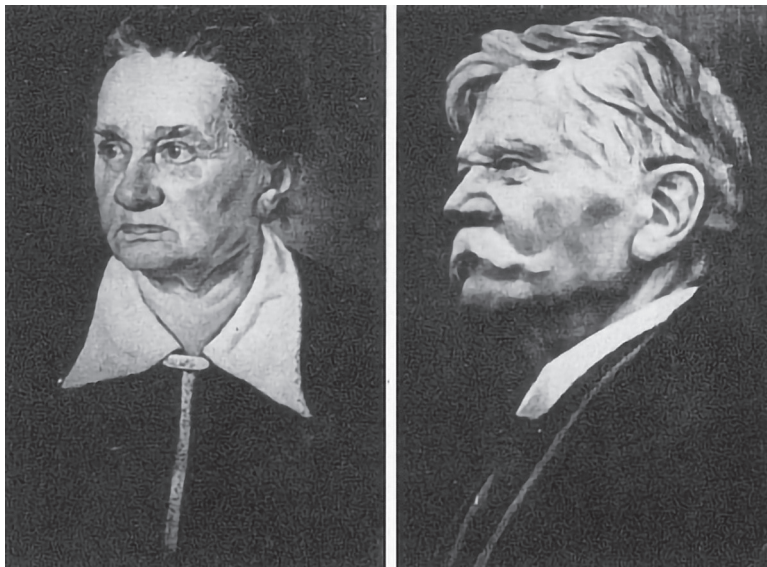
Vášnivý čechobijec, militantní antisemita, proslul zejména v dramatickém roce 1897, kdy němečtí nacionalisté vyvolali protičeské bouře v souvislosti s návrhem takzvaných jazyko-

vých nařízení, předložených rakouským ministerským předsedou Kasimirem von Badeni.

Podstata tohoto návrhu byla prostá a z českého pohledu spravedlivá: Každý občan měl mít právo obracet se na úřad ve svém rodném jazyce. A každý uchazeč o úřednické místo ve státní správě v Čechách a na Moravě by musel od června roku 1901 ovládat jak němčinu, tak češtinu.

To, co tehdy předvedli němečtí nacionalisté v čele s agresivním, hrubým a nadutým Wolfem, hodnotí mnoho historiků jako jednu z nejodpornějších kapitol německo-českého soužití před první světovou válkou. Na adresu svých českých kolegů-poslanců v říšské radě tehdy Wolf křičel: „Přijdeme znovu a postrílíme vás jako psy!“

Nakonec Karl Hermann skutečně střílel: Badeni, permanentně Wolfem atakovaný, jej vyzval na duel, při kterém Wolf

Frankovi rodiče

Badeniho postřelil. Nacionalistické protičeské bouře nakonec přivodily Badeniho pád a návrh jazykových nařízení byl stažen.

Heinrich Frank byl nadšeným stoupencem Karla Hermanna Wolfa a volba jeho křestních jmen pro Franka juniora tedy nebyla ničím mimořádným.

Svět ponurého, mystického německého nacionalismu, militantního antičestství a antisemitismu – to byl svět Heinricha Franka a následně také jeho synů včetně Karla Hermanna. Svět, ve kterém byl jednou provždy Karl Hermann Frank zformován jako trvalé sochařské dílo.

Po obecné škole vystudoval Karl Hermann Frank v Karlových Varech klasické gymnázium.

Pro jeho další život nebylo bez významu, že v dětství utrpěl při klukovských hrách poranění levého oka. Poranění bylo natolik vážné, že v roce 1918 museli lékaři Frankovi oko vyjmout – od té doby používal skleněnou náhradu. (V únoru 1943 se Frankův tajemník Robert Gies obrátil na berlínskou firmu Ludwig Müller – Uri s žádostí o vyhotovení „náhradního oka“. Takové skleněné oko bylo tehdy k dostání od dvaceti říšských marek.)

Jako gymnazista byl Frank členem organizace zvané Wandervogel (Stěhovavý pták), u „německy“ vychovávané mládeže velmi oblíbené, a stejně jako jeho otec cvičil v Německém turnerském svazu (Deutscher Turnverband – DTV).

Útržkovité informace o Frankově raném mládí vytvářejí kontury mladíka nevalných studijních výsledků, zato však výbojného, drsného, pánovitého, ba neurvalého.

Za doby první světové války toužil Karl Hermann Frank, stejně jako tisíce jeho vrstevníků prodchnutých bojovným německým nacionalismem, po službě v armádě.

Do podzimu roku 1918, tedy do konce první světové války, se čtyřikrát dostavil k odvodu (poprvé v šestnácti letech), ale

pokaždé byl odmítnut kvůli zrakovému handicapu. Absolvoval alespoň předvojenský výcvik jako „mladý rakouský střelec“, což se mu, jak uvidíme, brzy po první světové válce hodilo.

BEZ PŘÁTEL

Už v mládí byla markantní jedna Frankova povahová vlastnost, jež byla možná – vedle výbojnosti, surovosti, ale také nesporné inteligence – vlastností charakteristickou. Nebo šlo spíše o důsledky jistých jeho vlastností. Frank nikdy neměl blízké kamarády, skutečné přátele. Když stanul v roce 1945, v době vazby u Krajského soudu trestního v Praze, před vyšetřovateli, jedna z jejich prvních otázek zněla: „Jaké jste měl přátele v mládí?“

„Měl jsem přátele jen ve škole, byli to kamarádi z gymnázia, ale pak jsme se rozešli,“ odpověděl. Frank. „V Praze jsem neměl důvěrných přátel ani později, když jsem často přijímal hosty. Jsem spíše samotářem... Na dotaz prohlašuji, že jsem neměl přítelkyně.“

V jiné souvislosti Frank pravil: „Na dotaz prohlašuji, že v cizině, zvláště v Německu, jsem neměl přátel... Na dotaz prohlašuji, že mezi předáky NSDAP jsem neměl zvláštních přátel, byl jsem zcela malý, skromný úředník bez přítele.“

Obtížně přístupný samotář. Solitér do krajnosti. Tak se jevil K. H. Frank po celý svůj nedlouhý život.

Po maturitě se K. H. Frank zapsal na právnickou fakultu Německé univerzity v Praze.

„Téměř jsem však nestudoval, ani jsem nedělal kolokvia, neboť jsem byl při výchově dětí po celý den zaměstnán,“ uvedl po válce Frank. Kterých dětí? Zároveň se zahájením studia na univerzitě přišel Frank do rodiny jistého majora Bayera, aby se stal preceptorem jeho dvou dětí. Bylo to ve Čkyni u Volyně, a Frank si zde vydělal na další pobyt v Praze.

Jakkoli zanedbával vysokoškolské studium, absolvoval Frank roku 1917 v Praze na Německé obchodní akademii jednoroční abiturientský kurz. Tím bylo jeho formální vzdělání završeno. Nadále však dosti četl, díla klasických německých autorů i spisy politické a historické. Cizí jazyky ovládal málo, češtinu vůbec.

„Jelikož mě práva přestala zajímat, odešel jsem v roce 1918 do zaměstnání ve Vítkovicích,“ pravil Frank v době své již připomenuté vyšetřovací vazby. Do Vítkovic nastoupil jako úředník Vítkovických železáren.

V únoru roku 1942, tedy v době, kdy K. H. Frank byl ještě státním tajemníkem a funkci říšského protektora vykonával Konstantin von Neurath, byl jistý Watzek, takto pracovník archivu státního tajemníka, pověřen, aby vypracoval „popis života pana státního tajemníka“ pro oficiální potřeby – tedy pro tisk a jiné instituce. Pan státní tajemník pak schválil tu verzi životopisu, ve které stálo ohledně jeho pobytu ve Vítkovicích (náležitě pateticky) následující:

„Roky ve Vítkovicích, kde v úzkém bojovém společenství spoluprožil osudovou cestu národoveckého dělnického hnutí, patří k nejvíce rozhodujícím v jeho [Frankově – pozn. aut.] životě. Zde došlo k utvrzení jeho světového názoru, zde se bezprostředně zúčastnil zápasů nacionálního dělnictva... Tak se vlastním prožitkem prohluboval jeho světový názor a on se stal zarputilým bojovníkem za práva utlačovaných.“

V POLITICE

V roce 1919 vstupuje „dělník“ a „bojovník za práva utlačovaných“ K. H. Frank do nacistické strany, legálně působící v Československé republice do roku 1933: Německé nacionálně socialistické dělnické strany (DNSAP). Dokonce prý byl mezi

těmi, kteří spolu se známým nacionalistickým politikem Rudolfem Jungem založili ve Vítkovicích první místní organizaci DNSAP.

Kde se vzala v ČSR nacistická strana, jejíž předáci později tvrdili (a právem), že jejich strana byla předchůdkyní „říšskoněmecké“ NSDAP a oni (Jung zejména) svým způsobem mentory Hitlerovými?

Výsledkem tendencí k založení samostatné politické strany německého nacionalistického, v první řadě dělnického hnutí, byla ještě v době Rakouska-Uherska Německá dělnická strana (DAP), která byla založena v srpnu 1904 v Trutnově. V květnu 1918 byla DAP přejmenována na DNSAP. Po vzniku Československé republiky se etablovala „sudetoněmecká“ DNSAP jako součást nového stranickopolitického spektra – oficiálně byla ustavena v Duchcově v listopadu 1919. Tou dobou vstoupil do DNSAP také K. H. Frank.

Pro úplnost na tomto místě poznamenejme, že podobu, politiku i osud DNSAP zásadně ovlivnil nástup nacistů k moci v Německu počátkem roku 1933. „Vůdce našeho bratrského hnutí Adolf Hitler byl jmenován říšským kancléřem. Tím vstoupil nacionální socialismus na začátek svého dějinného působení,“ prohlásil předseda DNSAP Rudolf Jung v československém parlamentu 1. února 1933.

Obecně nacistická a různorodá protistátní činnost příslušníků DNSAP od ledna 1933 prudce rostla. DNSAP se začala otevřeně hlásit k rasismu a antisemitismu (do té doby v tomto prostředí velmi silnému, leč kvůli československým státním úřadům latentnímu), upevňovala svá spojení k nacistickým složkám v říši a její členové v ČSR s entuziasmem plnili úkol, který jim byl z říše určen: Všechno bojovat proti německým emigrantům, kteří ve stále větší míře nacházeli v ČSR azyl před politickým a rasovým pronásledováním.

Pachatelé zákeřné vraždy prof. Theodora Lessinga, ke které došlo na sklonku léta 1933 v Mariánských Lázních, se rovněž řadili k přívržencům DNSAP a tento bestiální čin byl pro československou vládu posledním impulsem k tomu, aby se vážně zabývala zákazem DNSAP. Pod silným politickým tlakem se předáci DNSAP rozhodli stranu rozpustit, přičemž úředně zakázána byla 7. října 1933.

V době pobytu K. H. Franka na severní Moravě byla také alespoň trochu ukojena jeho touha po zbrani a vojáckém životě.

Na přelomu let 1919/1920 byl dobrovolníkem v polovojenské německé organizaci, takzvané Slezské pohraniční strážní na Hlučínsku. Jak napsal německý historik René Küpper, „už jen členství v tomto dobrovolnickém sboru dokládá jeho velkoněmecké smýšlení v té době, neboť Hlučínsko, jež dříve patřilo k Hornímu Slezsku, bylo jediným územím, které muselo být Německou říší postoupeno Československu“. Jak také Küpper v této souvislosti napsal, „svou účastí v bojích dobrovolnického sboru chtěl Frank potvrdit svou příslušnost k frontové generaci“, neboť Frank „viděl sám sebe jako příslušníka frontové generace“ (R. Küpper: *Karl Hermann Frank*).

V roce 1921 se K. H. Frank vrátil do Karlových Varů a začal se živit jako úředník tzv. uhelných odborů Duchcovsko-podmokelské železnice.

Plynule se zde také zapojil do politického života: Stal se členem místní skupiny DNSAP a působil jako cvičitel v Německém turnerském svazu (DTV).

Nevíme, co přimělo Franka k tomu, aby po dvou letech od dráhy, resp. odborů odešel. Snaha snad více vydělávat? Touha po povolání nakladatele?

Koncem roku 1923 proto přesídlil do Saska, aby u „národoveckého“ nakladatele Ericha Matthese v Hartensteinu

absolvoval – coby už pětadvacetiletý muž – roční přípravu „nakladatelského a knihkupeckého učně“. Absolvování přípravy u zavedeného nakladatele bylo podmínkou pro udělení živnostenského oprávnění v daném oboru.

O pobytu K. H. Franka v Sasku jeho životopisec úředník Watzek napsal: „Zde Karl Hermann Frank pracoval v NSDAP a zažil sálové bitky proti komuně. Tak poznal z vlastních zkušeností těžké boje mladé NSDAP proti komunismu. Byl to stejný boj, jaký byl veden také za hranicemi, v jeho vlasti.“

FRANK COBY MANŽEL A PODNIKATEL

Poté, co po absolvování přípravy Frank u Matthese ještě nějakou dobu pracoval, vrátil se na Karlovarsko s významnými životními plány. Skutky následovaly. Psal se rok 1925.

Tak předně se oženil.

„Ano“ mu řekla o rok mladší Anna rozená Müllerová, dcera karlovarského krejčího. Frank se s ní seznámil u Duchcovsko-podmokelské dráhy, kde Anna Müllerová pracovala jako stenotypistka.

„Vzali jsme se v roce 1925. Bylo to nešťastné manželství, a proto došlo v únoru 1940 k rozvodu,“ řekl Frank po válce při výslechu.

„Proč bylo vaše manželství nešťastné?“

„Nemohu říci více, než že to bylo nešťastné manželství.“

„Kdo na tom nesl vinu?“

„Od roku 1933 jsem se ženou nežil, ježto jsem byl v politickém životě tak zaměstnán, že jsem se o ni nestaral. V soudním rozsudku bylo manželství rozloučeno z mé viny.“

Z manželství vzejdou dva synové: Harald, narozený 20. ledna 1926 v Karlových Varech, a Gerhard, narozený v Chebu 22. dubna 1931.

Harald bude mít tvrdý osud, za který si však bude moci sám – a přeneseně za ním můžeme vidět i jeho otce. V osmácti letech narukuje jako dobrovolník k Waffen SS a bude bojovat na východní frontě v elitní divizi „Leibstandarte Adolf Hitler“. Počátkem března 1945 jej v Maďarsku zmrzačí granát: devatenáctiletý Harald Frank ztratí levou nohu u samého boku.

K. H. Frank se dále rozhodl podnikat.

V Loktu nad Ohří si v roce 1926 zřizuje knihkupectví a nakladatelství, nazvané vzletně „Dům pro knihu a umění Chebska“. Společně se svým společníkem Adamem Kraftem ze Skalné u Chebu vydával publikace a drobné tiskoviny věnované regionu a angažoval se v místním kulturním a politickém dění; podle jednoho zdroje však byl pro část loketské veřejnosti „vedoucí politického školení při loketském tělocvičném spolku osobou spíše nedůvěryhodnou“.

Obchody jdou ale špatně. Frank se dostává do dluhů, upomínají jej věřitelé, vyhrožují mu jejich právní zástupci, dochází

Loket: vpravo dům s knihkupectvím K. H. Franka

... a jeho současná podoba

dokonce na soud. Koncem roku 1931 (nebo na začátku roku následujícího) to Frank v Loktu „balí“ a vrací se do Karlových Varů. O udělení knihkupecké koncese ve svém rodném městě požádal už v roce 1929. Za tímto účelem mu starosta města Loket vydal „vysvědčení o chování“, kde mimo jiné „úředně potvrdil“, že „narozený 24. ledna 1898 v Karlových Varech, do Karlových Varů příslušný a od 8. 8. 1925 bydlící ve městě Loket Karl Hermann Frank, obchodník s knihami a uměním, byl během svého pobytu ve městě Loket v politickém, jakož i policejním směru nezávadný a jeho chování dosud bylo bezúhonné“.

Nepoučil se však.

Také tady, v Karlových Varech, otevírá Frank knihkupectví a nakladatelství, tentokrát je to „Nakladatelství K. H. Frank“,

ovšem tento podnik má stejné problémy, jaké Franka stíhaly v Loktu.

„Jaké jste měl příjmy?“ ptají se jej po válce.

„Jako majitel firmy v Karlových Varech v roce 1932 vydělával jsem velmi málo, asi 1 000 korun měsíčně. Žil jsem z toho špatně a měl jsem dluhy. Při založení firmy měl jsem asi 40 000 Kč do podniku jako dědický podíl po matce, ale těchto peněz jsem pozbyl a mé dluhy činily snad 30 000–40 000 Kč. Učinil jsem jedenkrát tiché vyrovnání, na kterém bylo zúčastněno několik firem, a to někdy v letech 1931–1932, načež jsem vedl dále obchod ještě asi dvě léta, kdy jej převzala strana SdP [tehdy ještě SHF, Sudetoněmecká vlastenecká fronta – pozn. aut.]. Za předání firmy straně jsem nic nedostal, neboť strana převzala obchod i s dluhy. Podnik byl dále veden jako Nakladatelství a knihkupectví K. H. Frank. Na dotaz prohlašuji, že jsem tudíž vcelku pozbyl 80 000 Kč, což nemohu blíže vysvětlit.“

V Karlových Varech je Frank opět také politicky aktivní. Působí jako aktivista Německého turnerského svazu (DTV), je členem místní skupiny tentokrát Německé nacionální strany DNP (sesterské strany DNSAP, kam K. H. Frank vstoupil za svého pobytu v Loktu, údajně z „obchodních důvodů“), a stává se známou místní „protičeskou persónou“.

Ale blíží se vysvobození z chronických finančních a existenčních problémů. Už jsme připomněli radikalizaci „sudetoněmecké“ DNSAP po příchodu nacistů v Německu k moci v lednu 1933. Radikalizaci, jež měla za následek její úřední rozpuštění. S cílem vytvořit záchytnou organizaci pro tisíce členů DNSAP (ale i DNP) předáci obou těchto stran tajně vyjednávali s „vůdcem“ nejsilnější německé nacionalistické organizace mimo stranické spektrum – s faktickým šéfem Německého turnerského svazu Konradem Henleinem.

FRANK JDE K HENLEINOVÍ

K 1. říjnu 1933 vydává Konrad Henlein provolání „Ke všem sudetským Němcům“, jež souviselo se založením prozatím „nestranického“ nacionalistického hnutí – Sudetoněmecké vlastenecké fronty (Sudetendeutsche Heimatfront – SHF). Pro Franka bude mít tato událost osudový význam. Je pozoruhodné, že jakkoli se Frank záhy stane jedním z předáků SHF a nadto zástupcem Henleinovým v Sudetoněmecké straně (jež vznikla přejmenováním SHF v roce 1935), na procesu utváření SHF se ani v nejmenším nepodílel. Byl tehdy osobou v podstatě bezvýznamnou, lokálním činitelem, jehož „věhlas“ nesahal za katastr Karlových Varů. Povede se mu však obratný kousek, který zcela změní jeho život.

Dne 4. října 1933 vzniká první místní skupina SHF, a to právě v Karlových Varech. Zakládá ji neúspěšný knihkupec a vydavatel Karl Hermann Frank.

O den později je Frank v Chebu.

Henleinovi, kterého prý poprvé osobně viděl na pověstné monstrózní slavnosti DTV v Žatci v červenci 1933, po vojensku hlásí svůj uznáníhodný čin.

Toho dne byl u Henleina shodou okolností také Ernst Kundt, budoucí Frankův kolega ve vedení SHF a později Sudetoněmecké strany (SdP).

„Během mého rozhovoru s Henleinem bylo ohlášeno, že se dostavil Karl Hermann Frank, a že si přeje s Henleinem mluvit,“ vyprávěl po letech Kundt.

„Tehdy to bylo poprvé, kdy jsem se s Frankem setkal. Frank při této příležitosti Henleinovi oznámil, že založil první místní skupinu Sudetendeutsche Heimatfront vůbec, a to v Karlových Varech, a že dává Henleinovi k dispozici částku 10 000 Kč, jakožto jmění rozpuštěné místní skupiny Německé nacionální strany (DNP) v Karlových Varech. Podotýkám, že později se nechal K. H. Frank slyšet, že právě on to byl, kdo založil první

nacionálně socialistickou místní skupinu v ČSR. Zdůrazňoval při té příležitosti, že on byl prvním nacionálním socialistou v Čechách.“ Pokud však šlo o toto holedbání, Frank měl zřejmě na mysli první místní skupinu DNSAP, kterou údajně spoluzakládal v roce 1919 ve Vítkovicích.

Agilní a energický Frank zůstává nejen v Henleinově zorném poli.

Stává se na čas předákem SHF v karlovarském kraji, ale shoda okolností jej velmi brzy vynáší do hlavního vedení celého hnutí.

Koncem listopadu 1933 jsou totiž vzati do vyšetřovací vazby nejbližší Henleinovi spolupracovníci: jeden z jeho klíčových „našeptávačů“ Walter Brand, dále již zmíněný Ernst Kundt, Wilhelm Sebekovsky, Fritz Köllner, Anton Kiesewetter a Oskar Kuhn. Důvod? Podezření z protistátní činnosti v souvislosti právě se založením SHF; podezření, že SHF vznikla jako nástupnická organizace zakázané DNSAP (pozoruhodné je, že Henlein zůstal mimo zásah státních orgánů!).

Vedle „vůdce SHF“ tak byla náhle prázdná místa, která bylo třeba ihned zaplnit v zájmu rozběhu hnutí, jež dostalo klamavé označení „henleinovské“. A po ruce byl třeba právě agilní zakladatel první místní skupiny SHF.

PRÝ REDAKTOR...

Karl Hermann Frank nejprve od přelomu let 1933/1934 vpomáhá v redakci nově založeného týdeníku SHF *Rundschau* (Rozhled), jehož vydavatelem je Henlein osobně a který se v dalších letech stává hlavním zdrojem jeho nemalých příjmů. Struktury SHF a později SdP budou mít za povinnost odebírat tento týdeník, jenž bude naditý reklamami sudetoněmeckých podnikatelů.

„V lednu 1934 stal jsem se redaktorem ‚Rundschau‘ a zůstal jím až do května 1934,“ bude tvrdit Frank po válce. V někte-

rých publikacích se dokonce objeví (a stále objevuje), že Frank byl šéfredaktorem *Rundschau*! Jenže ono to bylo poněkud jinak. Vlastně dosti jinak.

Frank novinám a redakční práci nerozuměl.

Za vznikem *Rundschau*, jehož redakce sídlila po celou dobu existence v Aši, a rozběhem jeho prvních čísel, stál Henleinův velmi blízký přítel – ašský novinář Benno Tins, jenž také řídil regionálního deník *Ascher Zeitung* (Ašské noviny). Takto Tins vylíčil ve svém deníku okolnosti vzniku prvního čísla *Rundschau*, které vyšlo 1. ledna 1934:

„Ještě toho dne [31. prosince 1933 – pozn. aut.] porada v hotelu Pošta: Konrad [Henlein – pozn. aut.], Rümmler, Hönig a já. Konrad s sebou přivezl z Chebu K. H. Franka. Představil ho jako knihkupce. Frank se nabídl, že bude pomáhat v ‚Rundschau‘. Po nějakou dobu už pracoval v chebské centrále za minimální plat. Byl zcela finančně zruinován, jeho knihkupectví v Karlových Varech bylo před konkurzem. On sám mi několikrát naznačoval, jak špatně se mu a jeho rodině vedlo…

Konrad mě požádal, abych dal k dispozici všechnen svůj volný čas, Frank mi bude pomáhat. Přislíbil jsem. Dobrého půl roku byl ‚Rundschau‘ redigován hlavně mnou… Frankova hlavní práce spočívala ve čtení korektur. Za tímto účelem dojížděl jednou týdně z Chebu do Aše. Rümmler [Wilhelm Rümmler, formální šéfredaktor *Rundschau* a blízký Henleinův spolupracovník – pozn. aut.] si mně vícekrát stěžoval na náklady vzniklé tím, že Frank si účtoval cestovné za autobus, ale jezdil levnějším vlakem. Tím si vydělal pár korun. Veškeré cestovní náklady a diety však činily nejvýše 26 korun.“

A Tins, jenž psal tyto řádky v době, kdy Frank už byl Henleinovým zástupcem ve vedení sudetoněmecké župy NSDAP, trpce poznamenal: „Sic tempora mutantur!“

Máme před sebou první ročník týdeníku *Rundschau*.

Jméno K. H. Frank se v něm objevuje poprvé (a potom ještě několikrát ve stejné formě) v inzerátu Knihkupectví Karl H. Frank, Karlovy Vary „Am Sprudel“ – jenže toto knihkupectví, nabízející „nacionální písemnictví“ v té době už patřilo SHF, zůstala jen „firma“.

Kromě toho se s Frankovým jménem setkáváme už jen v *Rundschau* ze 4. února 1934, kde jsou zveřejněna jména členů „provizorního hlavního vedení SHF“: Vůdce – Konrad Henlein, vedoucí jednatel – Rudolf Sandner, organizační vedoucí – Richard Lammel, tiskový vedoucí – Karl H. Frank!

„Tento překvapivý vzestup doposud zcela neznámého Franka do užšího vůdčího kruhu SHF byl umožněn dočasným uvězněním Henleinových blízkých spolupracovníků,“ konstatoval R. Küpper a upozornil také na to, že „Frankův vstup do SHF nutno posuzovat nejen z politického hlediska, ale také z hlediska jeho kariéristických úvah“.

Jiný německý historik a přímý svědek politického dění v předválečné ČSR, Johann Wolfgang Brügel, byl podobného názoru: „Frank byl dobrodruh, který ztroskotal v několika povoláních a teprve u Henleina našel své pravé pole působnosti; tam navíc dostal i šanci finančně sanovat své pokoutní karlovarské knihkupectví.“

A Walter Brand, který měl v letech 1932–1936 na Henleina výrazný vliv jako svého času přední ideolog SHF, resp. SdP, a byl jeho pravou rukou, ve svých pamětech napsal: „V čase našeho uvěznění [...] se objevily nové tváře a pronikly do vedoucích pozic, především Karl Hermann Frank a Rudolf Sandner. K. H. Frank byl dříve knihkupcem v Karlových Varech, ale v této činnosti to nedotáhl daleko. Nyní založil v Karlových Varech první místní skupinu hnutí a dostal se tak – protože jinak tam prakticky nikdo už nebyl – do blízkosti Konrada Henleina [...] Frank byl typem ‚staré vojny‘, hnán neobyčejnou ctižád-

dostí, mužem, jenž měl vždy na zřeteli své vlastní politické mocenské postavení.“

Koncem dubna 1934 se Frank stěhuje do Chebu. Po dvou krátkodobých podnájmech si v říjnu toho roku pronajímá prostorný byt v domě čp. 18 v dnešní Žižkově ulici, blízko centrály SHF. Bude zde bydlet až do podzimu 1938.

FRANK FUNKCIONÁŘ

Nemají ho rádi.

V polovině února 1934 jsou propuštěni z vazby ti, kdož se na rozdíl od Franka aktivně podíleli na rychlém, ale nelehkém procesu utváření Sudetoněmecké vlastenecké fronty. Ti, kteří byli blízko Henleinovi už dříve a patřili mezi jeho nepostradatelné spolupracovníky v Německém turnerském hnutí.

K. H. Frank funkcionářem Sudetoněmecké strany

Pokud možno co nejrychleji se objevují v Chebu, v ústředí SHF. Uplatňují svůj nárok na vedoucí posty, ale některé jsou už osazeny lidmi, kteří mezi ně zatím nepatřili. Frankem zejména. Je proto třeba provést změny. Jisté funkce jsou nově zřízeny, na jiných dochází k personálním změnám.

K. H. Frank se stává náborovým a propagačním vedoucím, takzvaným *Werbeleiterem*.

Brzy jej bude čekat nesmírně obtížný úkol, který však Frank obdivuhodně dobře zvládne: Příprava kampaně související s volbami do Národního shromáždění Československé republiky.

Jakkoli si Frank brzy zjedná respekt svou mimořádnou pracovitostí, neúnavným nasazením, ale i nepopíratelnou inteligencí a vynikajícími organizačními schopnostmi, nikdy nebude mezi svými kolegy z vedení oblíben, neřku-li, aby mezi nimi našel přítele. Koneckonců o to ani nebude stát.

KÖLLNER A SEBEKOVSKY: PŘECE JEN JEDINÍ PŘÁTELE?

Blíže mu bude pouze Fritz Köllner a možná také Wilhelm Sebekovsky, oba doktoři práv, oba členové užšího vedení, oba schopní možná neméně než Frank.

Jeho přátelství s Köllnerem je poněkud zvláštní. Köllner je jakýmsi „přítelem rodinným“: nejenže tráví s Frankem a jeho rodinou dovolenou; jak se Frank své první manželce Anně vzdaluje, až se s ní rozvede, Köllner se s Annou Frankovou sblíží, až ji pojme za manželku...

V lednu 1937 mělo kolegium širšího vedení Sudetoněmecké strany zvolit oficiálního Henleinova zástupce. Sjeli se proto do Lázní Kynžvart.

Henlein přítomné požádal, aby na lístky papíru napsali jméno toho člena vedení, kterého by rádi viděli spolu s ním v čele strany. Lístky potom osobně sebral a vložil do kapsy.

Po přestávce auditoriu oznámil, že jeho zástupcem byl zvolen Karl Hermann Frank. Ovšem v důvěrném rozhovoru pak Henlein Köllnerovi prozradil, že tři čtvrtiny přítomných doporučily na funkci zástupce „vůdce“ SdP – Köllnera. Byl tady však „vyšší zájem“, diktovaný z Německa.

Na vzájemný dobrý vztah Franka a Köllnera však tato událost neměla vliv.

Když se po 15. březnu 1939 stane K. H. Frank státním tajemníkem při říšském protektorovi, bude na jeho dosavadní funkci zástupce vedoucího sudetoněmecké župy NSDAP jmenován, byť nikoli na dlouho, právě Fritz Köllner.

Sebekovsky bydlí v Chebu u Frankových jako podnájemník, zatímco jejich podnájemníkem v Liberci se na podzim 1938 stane Fritz Köllner, tou dobou už zřejmě s blízkým vztahem k Anně Frankové.

Ostatně o tom, ke kterým lidem v Sudetoněmecké straně měl Frank skutečně blízko, či alespoň blíže než k jiným, svědčí jedna zdánlivá drobnost. V roce 1938 slavili Henlein a K. H. Frank čtyřicátiny, Henlein o něco později. Zatímco Henleinovy narozeniny se staly obrovskou manifestací oddanosti a věrnosti sudetských Němců svému „vůdci“, který snad ani nemohl spočítat všechny dary, jež obdržel, jeho zástupce oslavil své životní jubileum tak, jak byl zvyklý a jak bude činit i v dalších letech: skromně v rodinném kruhu.

„Milý příteli,“ napsal tehdy Frank Köllnerovi. „V pondělí 24. ledna večer ve 20 hodin uspořádám malou oslavu u příležitosti svých čtyřicátých narozenin ve svém bytě v Chebu. Srdečně tě tímto zvu... Pozvání posílám ještě pouze těmto kamarádům: Konradu Henleinovi, dr. Wilhelmu Sebekovskymu, Richardu Lammelovi.“

Fritz Köllner i Wilhelm Sebekovsky, ačkoli oba budou sloužit jako důstojníci v nacistické armádě, válku přežijí.

Méně štěstí po válce bude mít Köllner: Mimořádný lidový soud v Praze jej odsoudí za zločiny proti republice k trestu smrti. Na poslední chvíli, údajně už cestou na popravu, je mu udělena prezidentem Benešem milost a Köllner pak stráví léta ve vězení a pracovních táborech. V roce 1955 je propuštěn do Spolkové republiky, kde díky svým kamarádům z minulosti udělá ještě pozoruhodnou politickou kariéru – stane se jedním z nejvyšších úředníků bavorského ministerstva sociálních věcí. Zemře v roce 1986.

Sebekovsky na rozdíl od Köllnera nebude Spojenci vydán do Československa a po propuštění ze zajetí bude ve Spolkové republice působit jako advokát. K jeho skonu dojde v roce 1981.

Frankův vztah s Henleinem bude sice přátelský, ale nikdy nepřekročí hranici důvěrnosti. Ovšem trvalou Frankovou devizou v letech 1933–1938 se stane, že vůči Henleinovi se vždy bude chovat loajálně a nikdy nepůjde proti němu. V době, kdy se Sudetoněmecká strana (SdP) bude nacházet v těžké vnitřní krizi, vyvolané soupeřením mezi křídlem takzvaných ortodoxních nacistů na jedné straně a takzvanými tradicionalisty – stoupenci učení vídeňského profesora Othmara Spanna – na straně druhé, kdy bude „ortodoxními“ v SdP atakována i pozice samotného Henleina, bude Frank stát při něm. A to i tehdy, bude-li třeba v zájmu jednoty hnutí postupovat razantně také proti „ortodoxním“, byť k nim Frank svým smýšlením a jednáním vlastně patřil.

Zpátky však do února 1934.

„Shodou okolností“ rovněž v polovině toho měsíce dostává Karl Hermann Frank dopis od kteréési Mitzi Kleissnerové z Děčína. Pro Franka je tento dopis jako úder do tváře. Když se uklidní, neváhá a dne 17. února 1934 podává u Státního zastupitelství v Chebu trestní oznámení. Text podání nám stručně a jasně přiblíží, oč slečně Kleissnerové, ale mnohem spíše někomu jinému v pozadí, šlo.

„Dne 16. února mi byl doručen přiložený dopis, který byl odeslán doporučeně z Děčína od jisté Mitzi Kleissnerové z Děčína nad Labem, nádraží, dne 15. února 1934,“ psal Frank. „V tomto dopise se mi předhazuje, že jsem se stal otcem nemanželského dítěte, a jsem vyzýván, abych se o dítě a matku staral. Je to první dopis tohoto druhu, který jsem obdržel od odesílatelky, jež je mi zcela neznámá. Obsah dopisu je naprosto smyšlený a nepravdivý. Domnívám se tedy, že někdo chce vymoci na mně nějaké peněžní povinnosti, nebo že si nějaká třetí osoba posloužila mým jménem. Sdělují proto tuto skutečnost slavnému státnímu zastupitelství ke vzetí na vědomí, a protože tím vzniká trestní skutková podstata, podávám návrh na zavedení vyšetřování.“

Jak to dopadlo? Konstatujme jen, že o Mitzi Kleissnerovou ani její dítě se Frank starat nemusel...

Frank se i s rodinou stěhuje do Chebu, bydlí v dnešní Žižkově ulici v domě č. 18.

Stěhuje se také centrála SHF, a to z chebského náměstí do hotelu Viktoria blízko nádraží, kde má k dispozici jak kanceláře, tak ubytování pro přespolní. Frank to má do práce pár kroků. Ale doma se stejně moc nezdržuje. Pokud není do noci v centrále, bývá zpravidla na služebních cestách.

Jeho finanční situace sice není skvělá, ale díky tomu, že SHF převzala jeho zkrachovalé vydavatelství a knihkupectví i s dluhy a udělala z něj stranické vydavatelství, odpadly Frankovi starosti s věřiteli. Jako člen hlavního vedení SHF pobírá zatím 1 000 Kč měsíčně. K tomu diety, Frank cestuje často a za každý den mu strana platí, kromě jízdného, paušál ve výši 25 korun. To není v té době málo.

Na rozdíl od jiných svých kolegů v hlavním vedení SHF (od května 1935 Sudetoněmecké strany) Frank existenčně stál i padal s hnutím, resp. se stranou, která jej zaměstnala.

Všichni kolem něj byli když ne vysokoškoláci, tak lidé s odbornou kvalifikací, kteří odešli pracovat pro SHF nikoli proto – na rozdíl od Franka –, že by zkrachovali v občanském povolání. Köllner byl vzděláním právník a povoláním bankovní úředník. Sebekovsky – advokát. Brand – doktor státoprávních věd, publicista a lektor. Rutha – bytový architekt a majitel továrny na nábytek. Schreiber – zemědělský inženýr. Kundt – osvědčený správní úředník. A tak by bylo možné pokračovat, i Henlein se dříve, před svým vstupem do politiky, dokázal slušně uživit v tělovýchově.

FRANK PO VOLBÁCH V ROCE 1935

V květnu 1935 proběhly v ČSR parlamentní volby a Frank coby *Werbeleiter*, jak už jsme uvedli, odpovídal za volební kampaň. „Pro tuto práci byl velmi nadaný a obzvláště zkušený a zručný byl při vydávání populárních letáků, které vždy byly úspěšným propagandistickým materiálem pro nejširší masy lidu,“ uznal Frankův kolega Gustav Peters, který k němu měl jinak rezervovaný postoj.

A Frank byl také jedním ze tří čtyř zasvěcených, kteří byli určeni pro tajné přebírání finanční podpory od nacistů z Německa. (SdP tehdy dostala ilegálně na volby na 332 tisíc říšských marek, což byla na tehdejší poměry obrovská suma!) Ostatně: Podle svého vlastního vyjádření byl Frank od roku 1933 důvěrníkem nacistické zpravodajské služby, a to zřejmě Abwehru Wilhelma Canarise. Lze říci, že budoval – ve stínu nacismu – paralelní kariéru, tu oficiální v ČSR a konspirativní v Německu.

Výsledky voleb znamenaly impozantní úspěch Sudetoněmecké strany. Získala 1 249 497 hlasů, a tím 44 poslaneckých mandátů. Stala se tak nejsilnější stranou německou a druhou nejsilnější politickou stranou v Československu vůbec.

Volební úspěch, na kterém měl Frank nepřehlédnutelný osobní podíl, výrazně posílil jeho pozici ve straně. Nejenže byl sám zvolen do Národního shromáždění za Karlovarský kraj, ale při ponechání vysoké stranické funkce se také stal předsedou klubu poslanců a senátorů Sudetoněmecké (a také sesterské slovenské Karpatoněmecké) strany.

Dne 19. června doslova vpochodovali sudetoněmečtí poslanci vedení Frankem v sevřeném tvaru do parlamentu, kde Frank přednesl vstupní řeč, připravenou mu zkušeným politikem Petersem.

Ještě před tím, 2. června 1935, proběhl v Chebu monstrózní akt „věrnosti vůdci“: Všichni poslanci a senátoři SdP složili v bývalém klášteře klarisek, tou dobou Památníku německých padlých z první světové války, hromadný slib věrnosti Henleinovi.

K. H. Frank, jenž se dostal do čela poslanců podle Henleinova přání, bral svou parlamentní funkci a vůbec svůj mandát jako spíše nepříjemnou povinnost, a především jako zdroj velmi dobrého příjmu.

K platu, který pobíral od SdP (asi 1 000,-Kč), se připojila poslanecká gáže ve výši 4 500,- Kč, z níž jako každý poslanec za SdP odevzdával straně 1 500,- Kč. Čtyři tisíce korun, to byl v tehdejší ČSR už mimořádně dobrý příjem! Ty tam byly nuzné doby plné existenčních obav!

„Svůj mandát vykonával Frank velmi nedbale, v Praze se často nezdržoval, svůj čas trávil většinou v Chebu, kde žila jeho rodina a kde byl činný v hlavním vedení strany,“ uvedl G. Peters. „Zasedání parlamentu se účastnil jen zřídka, nejen z toho důvodu, že neuměl česky a na vývody řečníků mohl reagovat jen prostřednictvím tlumočnicka. Já sám jsem seděl v parlamentu obvykle vedle něj a překládal jsem mu potřebné pasáže projevů.“

*K. H. Frank coby poslanec Národního shromáždění,
tedy československý ústavní činitel*

Vztah Franka ke svým kolegům v parlamentu i ve vedení SdP býval často předmětem kritiky, na kterou však Frank pranic nedbal. Peters:

„Vztah Franka k členům parlamentního klubu lze charakterizovat ve dvojnásobném směru. Frank rozděloval své kolegy v parlamentu do dvou skupin. K té první patřili agilní političtí agitátoři, kteří vyvíjeli svou činnost hlavně uvnitř strany a na shromážděních; těmto stál Frank nejbližší. Druhou skupinu naproti tomu tvořili poslanci a senátoři, kteří se účastnili vlastní parlamentní práce, a to jak přímo v parlamentu, tak také ve výborech Národního shromáždění. Frankův vztah k těmto byl vcelku apatický, mohu potvrdit, že do odborné práce se ne-

vměšoval. K agitátorům, kteří tvořili první skupinu, patřili například Rudolf Sandner, Franz May, Georg Wollner, Axmann, Franz Nitsch, Hollube; k té druhé patřili Kundt, Neuwirth, Peters, Richter, Rosche.“

Poslanec a jeden z předáků SdP Ernst Kundt soudil, že stálým zdrojem napětí bylo Frankovo „strohé a panovačné chování vůči členům klubu“. Na Frankovu adresu Kundt také uvedl, že „vlastností Frankovou byla a zůstala až do konce úplná mlčenlivost, izolovaný rodinný život a stranění se každé diskuse. Klubových schůzí se Frank zúčastňoval velmi zřídka a do parlamentu přicházel obvykle jen proto, aby se zapsal nebo promluvil nějakou řeč“.

„Jeho ctižádostivost a nedostatek politické fantazie na jedné straně, jeho omezené politické zkušenosti a vzdělání zvláště v oboru historie a státnictví na straně druhé, jej podněcovaly, aby se dělal důležitějším, než jakým na jednotlivých stupních vývoje skutečně byl, aby vystupoval jako funkcionář postavený výše než ostatní a aby si dával vzezření tajně působícího a agilního člověka, jen slouží jen svým ideám a ideálům,“ konstatoval G. Peters a dodal: „Frank myslel jen na svou vlastní osobu... Věděl také, že o slávu a nejvyšší odměny se bude muset dělit jen s Henleinem.“

Frankův očividný nezáměr o parlamentní práci a ostré spory v Sudetoněmecké straně mezi nacistickými radikály a tzv. tradicionalisty – přívrženci učení vídeňského profesora Othmara Spanna, mezi které svého času patřil sám Henlein a kteří měli ještě v roce 1937 rozhodující vliv na dění v SdP, kdy Frank, ač loajálně stojící při Henleinovi, přece jen stranil radikálům, vedly k tomu, že Frank se vzdal vedení klubu poslanců a senátorů. Stalo se tak na výjezdní schůzi klubu konané 1. října 1936 ve Velkých Losinách a Frankovu parlamentní funkci převzal Ernst Kundt. Nicméně na Frankově postavení ve straně

a na jeho politickém vlivu se to nikterak neprojevilo. Jeho pozici objektivně posiloval vývoj politických poměrů, a to jak uvnitř ČSR, tak pokud šlo o zahraničněpolitické intence nacistického Německa.

FRANK A SPORY V SUDETONĚMECKÉ STRANĚ

V červnu 1934 měla SHF už na 85 tisíc členů, sdružených v 515 místních organizacích. Jakkoli se SHF veleúspěšně rozvíjela a už v polovině roku 1934 byla nejsilnější politickou organizací německého obyvatelstva v ČSR, byl tady jeden problém. Problém, který v dalších letech způsobil takřka rozklad nástupnické Sudetoněmecké strany.

Proces směřující ke vzniku SHF byl určitým kompromisem mezi členy elitářského a na učení vídeňského profesora Othmara Spanna o stavovském státu založeném Svazu kamarádů (do kterého svého času patřil i Henlein a z nějž se rekrutovali vlastně všichni jeho blízcí spolupracovníci – tedy většina členů hlavního vedení SHF, resp. SdP s výjimkou Franka) a předáky DNSAP. Kompromisem, ze kterého však záhy nejvíce výtěžili „kamarádi“ tlačící před sebou jako „sochu na lodní přídi“ Henleina.

Opravdová válka, vykládaná ideologicky, leč spočívající především v boji o pozice, moc a ekonomický profit, se rozpoutala ve druhé polovině roku 1935. Tedy poté, co po vyhraných parlamentních volbách se hlavně na „kamarády“ snesly sinekury spočívající v poslaneckých a senátorských mandátech, a také v dobře a stále lépe placených funkcích v aparátu Sudetoněmecké strany.

Lze konstatovat, že jakýmsi vnitřním atributem Sudetoněmecké vlastenecké fronty se stal už při jejím založení *strukturní konflikt* odehrávající se mezi vedením hnutí, resp. strany

a většinou členské základny. Členská základna byla sice velmi heterogenní a nebylo tedy možné činit jednoduchý závěr, že SHF je jen a jen nástupnickou organizací DNSAP (a DNP). Ovšem tisíce členů a funkcionářů zejména bývalé DNSAP chápaly SHF jako své útočiště a politickou perspektivu a činily si nárok na adekvátní postavení ve „frontě“ opírající se o „veřejně důvěrná“ ujednání mezi svými předáky a „kamarády“ ze září roku 1933. Nárok, jenž takzvaní „hakenkrajcleři“ hodlali prosadit stůj co stůj.

„Od prvního okamžiku svého veřejného vystoupení se Henlein musel bránit proti salvám, které proti němu ze zálohy vystřelovali ‚staří‘ nacionální socialisté,“ napsal J. W. Brügel. „Tato žabomyší vojna, vedená z obou stran pomocí intrik a denunciací, trvala s pauzami i s obměnami aktérů celá léta; skončila teprve zhruba v květnu 1938 Henleinovým triumfálním vítězstvím nad protivníky v jeho – nyní již bez vytáček – nacionálněsocialistickém táboře.“

Už jsme upozornili na to, že rozpory v SHF, resp. SdP, jakkoli byly prezentovány ideologicky (ortodoxní nacisté versus Svaz kamarádů), byly svou podstatou spory mocenskými. To však neznamena, že by ideologické a politické diskrepance neexistovaly. Bylo by možné shrnout je jako „Spann versus Hitler a Rosenberg“ a konkretizovat závěry, ke kterým například došli už ve druhé polovině třicátých let minulého století publicisté Josef Fischer, Václav Patzak a Vincenc Perth ve své knižně vydané analýze *Jejich boj: Co chce a čemu slouží Sudetendeutsche Partei?*

Podle těchto autorů spočíval rozdíl mezi ideologií Svazu kamarádů a tzv. ortodoxních nacistů třeba v tom, že nacionální socialismus uznává jen vůdcovství přirozené, vlastně plebejské, s Vůdcem – „rozeným geniem“ (Hitlerem) vzešlým z pokrevně chápaného tzv. národního společenství (Volksgemeinschaft),

zatímco sudetoněmečtí „kamarádi“ si svého Vůdce připravují cílevědomou výchovou v rámci vrcholného stavu stavov-sky členěné společnosti. Odtud plyne svým způsobem zásadní problém: a to uznávání Hitlera jako Vůdce.

Rozdíly existovaly také v rakousko-katolické orientaci „kamarádů“, v hodnocení úlohy katolické církve či ve váze, jež byla přikládána rasové politice. Ovšem ideologická blízkost obou směrů byla daleko výraznější, podstatná. Podle Fischera, Patzaka a Perthy se oba směry shodovaly v „bezpodmínečné a brutální touze po moci, neštítící se žádných prostředků, v myšlenkovém spojení a ovládnání všech území obývaných, i oblastí obydlených jinými národy v mezích celkového německého prostoru. Shodují se v odporu proti demokracii, parlamentu, liberalismu, v heslech Volksgemeinschaftu, vůdcovství, ve velebení frontového kamarádství a nacionalismu“.

Dlužno dodat, že „kamarádi“ značně přestřelili také v tom, že si osobovali úlohu konečné instance ve věci národního sjednocení všech Němců v Evropě; podle nich má Německo v tomto ohledu úkol pouze dílčí, neboť pouze oni, „spannovci“, dokáží sloučit myšlenku velkoněmeckou a velkorakouskou.

Hranice mezi nacionálním socialismem a ideologií prosazovanou SHF, resp. Sudetoněmeckou stranou proto byly velmi volné, přičemž ideologie SdP se stále více přibližovala říšskoněmeckému nacionálnímu socialismu. Tento sblížovací proces byl ukončen nejpozději v roce 1937.

Zostřující se spory způsobily v roce 1936 v Sudetoněmecké straně vážnou krizi. Krizi, která trvala až do konce roku a ohrožovala samotnou existenci SdP. Toho roku totiž uplynula tříletá lhůta zákazu politické činnosti vyslovená v roce 1933 bývalým poslancům za DNSAP a ti usilovali o funkce v SdP. Konec konců – Henlein jim je v roce 1933, při zakládání SHF, přece slíbil!

„Volba“ K. H. Franka Henleinovým zástupcem byla projevem snahy o odvrácení rozkolu v SdP. Jako druhý muž v SdP měl totiž zvláštní pozici, jež svým způsobem vyvěrala z jeho založení. Stál totiž mezi oběma znesvářenými tábory a snažil se tlumit důsledky krize tak, aby nebyly narušovány intence říšskoněmecké politiky. Frank na jedné straně stál jednoznačně při Henleinovi, neboť si uvědomoval jeho nenahraditelnost v dané době, na druhé straně byl ideově blízko „ortodoxním“ nacistům, vyšlým hlavně ze zakázané DNSAP. Tato pozice Frankovi umožňovala do jisté míry eliminovat rozpory v SdP. Ale skutečně jen do jisté míry.

Pod vlivem svých rádců se Henlein snažil lavírovat, hledat kompromisy, nebo naopak být nesmiřitelným. Někteří jeho protivníci byli ze strany vylučováni a obratem zpět přijímáni. Byl to chaos, přes který však SdP navenek (i díky Frankovi) nejenže fungovala, ale zdárně posilovala své pozice mezi německým obyvatelstvem. V prosinci 1936 už měla na půl milionu členů!

Ve zprávě Heydrichovy Bezpečnostní služby (SD) z července roku 1936 stálo: „Strana bez pochyb zápasí se značnými problémy, neboť se nevypořádala s přetrvávajícími rozpory ve své politice. Nehledě na to jí chybějí skutečné vynikající osobnosti, které by jako pochodeň ukazovaly novou cestu a dokázaly by nadchnout národ až po krajní mez. Henlein je jistě zcela nezávadný charakter, řádný člověk a znamenitý organizátor, ale není ani původní, ani zvláště schopný politický vůdce.“

„Studená občanská válka“ v sudetoněmeckém politickém táboře se přelila i do roku 1937. Toho roku, během kterého se už otevřeně hovořilo o převratu uvnitř Sudetoněmecké strany a o odstranění Henleina z vedoucí funkce, se odehrály v rychlém sledu události osudového významu.